

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ในชุมชนโดยทำการศึกษาในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) ซึ่งใช้เครื่องมือและระเบียบวิธีวิจัยทั้งวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และ วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อที่จะจัดการความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ในชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยกำหนดวัตถุประสงค์รองดังนี้

1. เพื่อสำรวจ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
  2. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน
  3. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในชุมชน
- ผลจากการวิจัยสามารถนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการสำรวจ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1. เพื่อสำรวจ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีผลการวิจัยดังนี้

จากการวิจัยพบว่าบริบทของชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง ประกอบไปด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านโคกโคเฒ่า หมู่ 2 บ้านลำยาง หมู่ 3 บ้านสามหนอง หมู่ 4 บ้านลาดบัวขาว ประชากร ส่วนใหญ่อพยพมาจาก ตำบลที่อยู่ข้างเคียงเช่น ตำบลมะสังข์ และเขต จังหวัดอ่างทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยที่ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 8 กิโลเมตร สามารถเดินทางติดต่อได้โดยถนนสายสุพรรณ-ป่าโมกและถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 340 ตำบลโคกโคเฒ่า มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 26 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 16,250 ไร่ สถานที่สำคัญ ในตำบลได้แก่ วัดโคกโคเฒ่า วัดหน่อสุวรรณ สถานีอนามัยบ้านดอนขุนราม หมู่ที่ 1 และสถานีอนามัยโคกโคเฒ่า หมู่ที่ 3 โรงเรียนวัดโคกโคเฒ่า โรงเรียนวัดหน่อสุวรรณ นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ศูนย์สุพรรณบุรี

ภูมิประเทศ ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเกือบทั้งตำบล และพื้นที่บางส่วนเป็นที่ดอน การใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน เหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ คลองระบายน้ำสุพรรณสาม และคลองธรรมชาติสามหนอง – นาคู

อาชีพของประชากรในเขตตำบลโคกโคเฒ่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม รับจ้าง ค้าขาย รับราชการ และพนักงานของรัฐและเอกชน

อาชีพที่ทำรายได้ให้แก่ประชากรภายในตำบลมากที่สุด คือ อาชีพเกษตรกรรม โดยพืชที่นิยมปลูกได้แก่ ข้าว, ไม้ผล เช่น มะม่วง มะพร้าว ฝรั่ง ชมพู่ ฯลฯ, พืชไร่ เช่น ข้าวโพด, พืชผัก เช่น กระน้ำ กวางตุ้ง มะเขือ ถั่วฝักยาว ใบโหระพา พริก ผักชี ต้นหอม บวบ ฯลฯ

ด้านการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน และบางส่วนนำมาจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริม

ในการสำรวจสถานะขององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นและคัดเลือกผู้ทรงภูมิปัญญาของชุมชน ตำบลโคโคเคาะ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก จาก ฐานข้อมูลที่ได้จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จ ในอาชีพของตนที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแหล่งของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และถ่ายทอดความรู้ของตนเองอย่างเปิดเผย โดยการจัดประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ออกเป็น 6 สาขา คือ

- 1.) สาขา อาหารและโภชนาการ
- 2.) สาขาหัตถกรรม อุตสาหกรรมครัวเรือน และผ้าไทย
- 3.) สาขาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
- 4.) สาขาเศรษฐกิจชุมชน กองทุนชุมชน องค์กรชุมชนและสวัสดิการชุมชน
- 5.) สาขาศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี
- 6.) สาขาเกษตร การจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ผลการสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลโคโคเคาะ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยทำการศึกษาจากเอกสาร และลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ามีผู้ทรงภูมิปัญญาสาขาต่าง ๆ ดังตาราง 4-1

ตาราง 4-1 ประเภทของผู้ทรงภูมิปัญญาจำแนกตามสาขา

สาขาภูมิปัญญา	ผู้ทรงภูมิปัญญา (คน)
อาหารและโภชนาการ	1
หัตถกรรม อุตสาหกรรมครัวเรือน และผ้าไทย	4
การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร	-
เศรษฐกิจชุมชน กองทุนชุมชน องค์กรชุมชนและสวัสดิการชุมชน	-
ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี	-
เกษตร การจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	1
รวม	6

ผลการสำรวจ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโคโคเคาะ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อแยกตามการจัดการความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ พบว่า มี จำนวน 3 สาขา คือ ภูมิปัญญาสาขาหัตถกรรม อุตสาหกรรมครัวเรือนและผ้าไทย ภูมิปัญญาสาขาอาหารและโภชนาการ และภูมิปัญญาสาขาอาหารและโภชนาการ ส่วนภูมิปัญญาสาขาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร สาขา

เศรษฐกิจชุมชน กองทุนชุมชน องค์กรชุมชนและสวัสดิการชุมชน และ สาขาศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี พบว่าไม่ปรากฏข้อมูลในพื้นที่ตำบลโคกโคเต่าในการวิจัยในครั้งนี้

จากผลการสำรวจพบว่า มีผู้ทรงภูมิปัญญาของชุมชนตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 6 คน เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาของชุมชนที่เป็นเพศชาย จำนวน 4 คน โดยเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม จำนวน 3 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการจักสานไม้ไผ่ เช่น ช้อง ไซ(เสื่อ) กระจาด กระบุง ตะกร้า เป็นต้น และเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการเกษตร จำนวน 1 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการทำปุ๋ยอินทรีย์

ผู้ทรงภูมิปัญญาของชุมชนเป็นเพศหญิง มีจำนวน 2 คน โดยเป็นโดยเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม จำนวน 1 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการจักสานกระเป๋า และเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านอาหาร จำนวน 1 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการทำขนมไทย

ประเภทของผู้ทรงภูมิปัญญาพบว่า มีผู้ทรงภูมิปัญญาสาขาหัตถกรรม อุตสาหกรรมครัวเรือน และผ้าไทย มากที่สุด จำนวน 4 คน และผู้ทรงภูมิปัญญาสาขาอาหารและโภชนาการจำนวน 1 คน และ สาขาเกษตร การจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 1 คน

รายละเอียดของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในชุมชนตำบลโคกโคเต่า มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ภูมิปัญญาสาขาหัตถกรรม อุตสาหกรรมครัวเรือนและผ้าไทย จำนวน 4 คน ได้แก่

1.) นายเพ็ญ พานทอง อายุ 82 ปี อาชีพเกษตรกร

บ้านเลขที่ 66 หมู่ที่ 3 ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการจักสานไม้ไผ่ กระจาด กระบุง ตะกร้า เป็นต้น

2.) นายเมือง หลานท้าว อายุ 74 ปี อาชีพเกษตรกร

บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 3 ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการจักสานไม้ไผ่ การสานไซดักกุง(เสื่อ)

3.) นายห้วง พยอมแย้ม อายุ 76 ปี อาชีพค้าขาย

บ้านเลขที่ 150 หมู่ที่ 3 ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการจักสานไม้ไผ่ การสานข้อง ไซดักกุง(เสื่อ) เป็นต้น

4.) นางสาวสุมาลี รถมณี อายุ 36 ปี อาชีพเกษตรกร

บ้านเลขที่ 131/2 หมู่ที่ 3 ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการจักสานกระเป๋า (จากเส้นพลาสติก)

1.2 ภูมิปัญญาสาขาอาหารและโภชนาการ จำนวน 1 คน

1.) นางพรหมมา สีบานเย็น อายุ 60 ปี อาชีพเกษตรกร

บ้านเลขที่ 131/2 หมู่ที่ 4 ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านอาหารและโภชนาการ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการทำขนมไทย การกวนกระยาสารท

1.3 ภูมิปัญญาสาขาการเกษตร การจัดการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 1 คน

1.) นายนที รื่นเพชร อายุ 48 ปี อาชีพเกษตรกร

บ้านเลขที่ 190/1 หมู่ที่ 3 ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการเกษตร ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการทำปุ๋ยอินทรีย์

จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความโดดเด่นของชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง 3 ด้าน คือ ภูมิปัญญาสาขาหัตถกรรม อุตสาหกรรมครัวเรือน ภูมิปัญญาสาขาอาหารและโภชนาการ และภูมิปัญญาสาขาการเกษตร การจัดการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรีมีวิถีชีวิตที่เป็นชุมชนเกษตรกรรมมีการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษมีประวัติความเป็นมายาวนาน ปัจจัยในการเกิดขึ้นของภูมิปัญญาด้านการเกษตร เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ วิถีชีวิตที่มี การลองผิดลองถูก รวมทั้งการศึกษาดูงานจากแหล่งความรู้ในที่ต่าง ๆ จนเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่ และนำมาดัดแปลง ทดลองและปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ สามารถดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุขทั้งๆ ที่เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ชุมชนเมืองและใกล้ชิดกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาและการดำเนินชีวิตภายในชุมชนมีลักษณะที่มีความผูกพันรักใคร่สามัคคีและเอื้ออาทรต่อกันอย่างชัดเจน พิจารณาปัจจัยด้านพื้นที่จะพบว่าตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ คือ ไม้ไผ่ที่มีอยู่ทั่วไปในทุกชุมชน จึงนำมาพัฒนาเป็นอาชีพเสริมในการสานอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ การสานสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันและเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านในแต่ละตำบล ทำให้เกิดการกระจายและการประยุกต์ภูมิปัญญาเดิมของการจักสานเครื่องมือ เครื่องใช้ในครัวเรือน และเครื่องมือทางการเกษตร ที่มีการประยุกต์ไปสู่การสานกระเปาะจากผลิตภัณฑ์อื่น ๆ

ในด้านอาหารและโภชนาการ การที่ชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า มีความโดดเด่นในด้าน อาหารการทำขนมไทย การกวนกระยาสารท เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงโภชนาการเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตทั้งนี้เนื่องจาก ปัจจัยในเรื่องทรัพยากรเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจาก ชุมชนเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร และวัตถุดิบในการผลิต

เมื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ตามแนวคิดของเอกรวิทย์ ฌ กลาง และคณะ(2546) สามารถแยกออกได้เป็น 2 ส่วนคือ

1. ภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่ง ได้แก่ การจักสานผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ เป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชนที่มีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ

2. ภูมิปัญญาใหม่ที่มีการผสมผสานในท้องถิ่น เป็น องค์ความรู้ที่ได้มีการรับมาจากภายนอก แต่ได้มีการนำมาประยุกต์ กับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่นที่กลายมาเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เช่น การจักสานกระเปาะ/ตะกร้า จากเส้นพลาสติก การทำขนมไทย การทำ การเกษตร การทำปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น

คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ตำบลโคกโคเฒ่า ตลอดจนกระบวนการปรับตัวของชุมชนที่มีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ควรได้รับการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมถึงวิธีการทำและกระบวนการต่างๆ เพื่อสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน อันจะเป็นยังเป็นแนวทางในการสร้างอาชีพและยัง เป็นการสืบทอดงานอาชีพพื้นบ้านที่เอกลักษณ์ อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนของชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ต่อไป

2. จัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีผลการวิจัยดังนี้

คณะผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้แบบสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี จากหน่วยงานต่าง ๆ และผู้นำชุมชนรวมทั้งการสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ทรงภูมิปัญญา ในพื้นที่ ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เกี่ยวกับสถานะของการจัดเก็บองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า มีการดำเนินการ ดังนี้

2.1 การจัดเก็บข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

การจัดเก็บข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ยังไม่ได้มีการดำเนินการจัดเก็บองค์ความรู้ที่เป็นรูปแบบที่ชัดเจน เช่น องค์ความรู้ด้านการจักสาน องค์ความรู้ด้านการเกษตร และองค์ความรู้ด้านอาหาร องค์ความรู้ส่วนใหญ่จึงเป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ขาดการรวบรวมความรู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษร(Explicit Knowledge) มีเพียงองค์ความรู้บางเรื่องที่มีการบันทึกเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษรจากเครือข่ายของชุมชนที่มาแลกเปลี่ยน เช่น องค์ความรู้ด้านการเกษตรที่มีการรวมกลุ่มกับหน่วยงานภายนอก หรือนักวิจัยจากภายนอกที่เข้ามาวิจัยในชุมชน โดยความรู้้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวของผู้ทรงภูมิปัญญา โดยเฉพาะผู้นำชุมชน องค์ความรู้ส่วนใหญ่จึงเป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ของผู้ทรงภูมิปัญญาในแต่ละเรื่อง ซึ่งขาดการรวบรวมความรู้และขาดการบันทึกข้อมูลองค์ความรู้ในแต่ละเรื่อง

โดย ผู้นำชุมชน (สัมภาษณ์: 6 มิถุนายน 2554) ได้กล่าวว่า

“การจัดเก็บองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เราไม่ได้มีการจัดเก็บองค์ความรู้ที่เป็นรูปแบบ ส่วนใหญ่จะมีนักวิจัย นักเรียน นักศึกษา มาศึกษาแล้วไปรวบรวมข้อมูลแต่ไม่ได้มีการสรุปแล้วนำมาให้ชุมชน ทางชุมชนจึงมีเพียงแต่เอกสารร่วมกับหน่วยงานของจังหวัด แต่ก็มีความรู้บางเรื่องที่มีการจัดเก็บในศูนย์เรียนรู้ชุมชน เช่น ประเภทของชนิดเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านที่ทางชุมชนนำมาบริจาค”

หัวหน้ากลุ่มแม่บ้านจักสานกระเปาะจากเส้นพลาสติก (สัมภาษณ์: 6 มิถุนายน 2554) กล่าวว่า

“การจัดเก็บความรู้ของชุมชนนั้น ทาง อบต.อบล จะมีข้อมูล ความรู้ที่มีการจัดเก็บ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ในส่วนที่เราถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มแม่บ้านส่วนใหญ่เราก็ไม่ได้มีการจัดเก็บอะไรเป็นลายลักษณ์อักษร”

นอกจากนี้จากการสำรวจเรื่องการจัดเก็บข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนพบว่า พบว่า หน่วยงานต่าง ๆ ภายในตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเผยแพร่ ขาดการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ในส่วนของโรงเรียนมีการนำภูมิปัญญาไปบูรณาการกับหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนแต่ยังขาดการจัดเก็บข้อมูลซึ่ง มิได้มีการจัดทำในรูปแบบของฐานข้อมูลที่มีขั้นตอน และวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจน

ทั้งนี้ทาง องค์การบริหารส่วนตำบล เห็นว่า ควรมีการดำเนินการในการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อให้เกิดเป็นแหล่งข้อมูลให้กับบุคคลภายนอกรวมทั้งผู้สนใจในการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนต่อไป เช่น

1.) เอกสารเผยแพร่ แผ่นพับ และแผ่นป้ายความรู้ ที่ประชาชนในชุมชนสามารถไปเรียนรู้ได้ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2.) ฐานข้อมูล ที่มีรายละเอียดข้อมูลของผู้ทรงภูมิปัญญา เช่น ชื่อ ที่อยู่ รวมทั้งขั้นตอนในการดำเนินการ หรือ วิธีการทำงานของภูมิปัญญาด้านนั้น ๆ ที่ผู้สนใจสามารถศึกษาและทำความเข้าใจในในองค์ความรู้ภูมิปัญญาในแต่ละด้านได้ โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เห็นว่า (สัมภาษณ์: 30 มีนาคม 2554)

“การจัดเก็บความรู้ของชุมชนในตอนนี้เรากำลังถึงการใช้เทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต นับว่ามีบทบาทสูงที่ทำให้เราสามารถเก็บข้อมูลของชุมชนได้สะดวกขึ้น ใครที่สนใจข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โอท็อป(OTOP) หรือประเพณีต่าง ๆ ของเราก็สามารถสืบค้นข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ยิ่งตอนนี้มีนักเรียนนักศึกษาเข้ามาหาข้อมูลเพื่อทำรายงานหรือทำวิจัยมากขึ้นเราก็จะมีข้อมูลบางส่วนให้เขาสืบค้น ซึ่งนอกจากเขาจะสืบข้อมูลได้เบื้องต้นแล้ว เขายังสามารถใช้ช่องทางนี้ในการประสานงานแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้สนใจได้อีกทางหนึ่ง”

2.2 การพัฒนาฐานความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาจัดทำฐานข้อมูล ได้มาจากการวิเคราะห์สถานะภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นในชุมชน ที่ควรมีการนำมาจัดเก็บ และเผยแพร่ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาจัดเก็บในระบบฐานความรู้ ต้องเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เจ้าของภูมิปัญญา ยินดีให้ข้อมูลในการนำองค์ความรู้มาเผยแพร่ได้ โดยผู้วิจัยได้จัดทำสื่อเพื่อจัดเก็บองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โดยจัดทำเป็นความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ซึ่งผู้วิจัย ได้นำข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยมาดำเนินการโดยคณะวิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญา ของตำบลโคกโคเต่า ระหว่างเดือนมิถุนายน – เดือน

กรกฎาคม 2554 จำนวน 6 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาดำเนินการจัดทำเป็นฐานข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลโคกโคเต่า ในรูปแบบ สื่อเอกสารเผยแพร่ทั่วไป และ สื่อมัลติมีเดีย โดยนำทำการบันทึกข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านต่าง ๆ ในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในรูปแบบของเอกสารฐานข้อมูล “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ที่มีรายละเอียดของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แยกตามรายสาขา และมีข้อมูลของผู้ทรงภูมิปัญญา เช่น ชื่อ ที่อยู่ รวมทั้งขั้นตอนในการดำเนินการ หรือ วิธีการทำงานของภูมิปัญญาด้านนั้น ๆ ที่ผู้สนใจสามารถศึกษาและทำความเข้าใจในองค์ความรู้ภูมิปัญญาในแต่ละด้านได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้ ในเอกสารฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ประกอบไปด้วยเนื้อหา ได้แก่ ข้อมูลตำบลโคกโคเต่า แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโคกโคเต่า ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 1. การจักสานไม้ไผ่ 2. การสานตะกร้าพลาสติก 3. การทำกระยาสารท 4. การทำเกษตรอินทรีย์ ทั้งนี้ ได้ดำเนินการในรูปของเอกสารสื่อเอกสารเผยแพร่ทั่วไป และสื่อมัลติมีเดียในรูปของไฟล์ข้อมูลที่เป็น e-book ที่สามารถเผยแพร่ให้แก่คนในชุมชนได้ (รายละเอียดในภาคผนวก ง.)

3. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในชุมชน

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในชุมชนตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี คณะวิจัยได้สำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้แบบสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี จากหน่วยงานต่าง ๆ และผู้นำชุมชนรวมทั้งการสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ทรงภูมิปัญญา ในพื้นที่ ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) กับกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เกี่ยวกับสถานะของการจัดเก็บองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนตำบลโคกโคเต่า มีสร้างกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

3.1 การแสวงหาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

การแสวงหาความรู้ในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ในระยะแรกชุมชนมีการใช้วิธีการสืบค้นภูมิปัญญาของชุมชนที่มีการสูญหายไปในอดีต และ เครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร เพื่อรู้ฟื้นวัฒนธรรมของชุมชน โดยในการสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนนั้นจะใช้ลักษณะการพูดคุยกับกลุ่มคนผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อสืบค้นองค์ความรู้ของชุมชนว่ามีองค์ความรู้ด้านใดบ้างเพื่อนำองค์ความรู้เหล่านั้นมานำเสนอในลักษณะของวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ จากการไปศึกษาดูงานแล้วสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้กับชุมชนหรือเป็นข้อเสนอแนะต่าง ๆ ให้กับชุมชน ก็จะมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของสมาชิกในชุมชน โดยทางชุมชนจะมีการจัดประชุมรายเดือนและให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นำองค์ความรู้มาแลกเปลี่ยน บอกเล่าและอธิบายให้สมาชิกในกลุ่มฟัง รวมทั้งหาข้อสรุปร่วมกัน

ผู้นำเกษตรกร (สัมภาษณ์: 6 มิถุนายน 2554) กล่าวว่า “คนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จะให้ข้อมูลเหล่านี้ แล้วก็มาเรียบเรียง คือ คนที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ ก็ บอกเล่าพูดไป วิถีชีวิตของคน ในชุมชนเป็นยังไง ลักษณะบ้านเรือนเป็นยังไง ภาชนะต่าง ๆ ที่ไว้ใช้สอย เค้ทำไว้ทำไม มีอะไรต่าง ๆ ก็เล่าไป เท่าที่ในชุมชนเค้ทำไว้ใช้ประโยชน์กัน ”

“เราก็มีการสืบค้นความรู้ว่าใครทำอะไรเป็นบ้าง ขนมนมเนยทำเป็นมัย สาณะอะไรเป็นมัย เราก็มาช่วยกันคิดว่าจะทำยังไง เราเป็นชุมชนหนึ่ง เราต้องคิดว่า ในชุมชนของเรามีความรู้อะไรที่เป็นประโยชน์ในการใช้ชีวิตแล้วมันเริ่มจะหายไป เราควรจะมีมันขึ้นมา”

ผลการวิจัยพบว่าการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการแสวงหาความรู้ใน 3 ลักษณะ คือ

1.) การแสวงหาความรู้ที่เป็นประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ในชุมชนความรู้ส่วนใหญ่ที่เป็นภูมิปัญญาและความรู้จากประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล (Tacit Knowledge) และนำองค์ความรู้นั้นมาแลกเปลี่ยน

2.) การแสวงหาความรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนความรู้จากกลุ่มสมาชิกเครือข่ายภายนอก เช่น เครือข่ายการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ความรู้จากภายนอกที่หน่วยงานภายนอกนำมาถ่ายทอดให้ เช่น องค์ความรู้ในเรื่องการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

3.) การศึกษาดูงาน กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของภายนอกชุมชน

3.2 รูปแบบในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลจากการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลโคกโคเฒ่า ได้มีการดำเนินการในหลายรูปแบบ ทั้งเป็นการดำเนินการจัดการกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้โดยชุมชนและ มีการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ของหน่วยงานต่าง ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

3.2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน อาจารย์ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนวัดหนองสุวรรณ (สัมภาษณ์: 30 มีนาคม 2554) กล่าวว่า

“ในส่วนของโรงเรียนเอง เราก็มีการทำหลักสูตรท้องถิ่นก็มีการดำเนินการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนและให้ครูภูมิปัญญาได้เข้ามาสอน มาสาธิตให้เด็ก ๆ ดู พวกจักสาน บ้าง ทำสวนบ้าง ทำขนมบ้าง”

3.2.2 การจัดกิจกรรมการฝึกอาชีพ ให้แก่กลุ่มต่าง ๆ ที่สนใจ โดยมีหน่วยงาน/องค์กรภายนอกชุมชน เป็นผู้สนับสนุน เช่น พัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด การศึกษานอกโรงเรียน(กศน.) เป็นต้น ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น

1.) การทำการเกษตรปลอดภัย เกษตรปลอดสารพิษ เกษตรอินทรีย์ การอบรมเรื่องการทำน้ำหมักชีวภาพ การทำปุ๋ยเกษตรอินทรีย์ ซึ่ง ผู้นำกลุ่มเกษตรกร (สัมภาษณ์: 6 มิถุนายน 2554) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่า

“เราเริ่มจากการทำน้ำหมักชีวภาพที่เราให้กลุ่มเกษตรกรไปดูงานมาแล้วก็มาถ่ายทอดให้คนในชุมชนร่วมกันทำ”

2.) การฝึกอบรมการทำเครื่องจักสาน / การสานกระเป่า ให้แก่ กลุ่มแม่บ้าน และผู้ที่สนใจ

3.2.3 การจัดกิจกรรมการฝึกอาชีพ ให้แก่กลุ่มต่าง ๆ ที่สนใจ โดยชุมชน ซึ่งมีความตระหนักและเห็นในความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การฝึกอาชีพการทำขนมของกลุ่มแม่บ้าน หมู่ 4 ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่ง ผู้นำชุมชน (สัมภาษณ์: 6 มิถุนายน 2554) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญา ว่า

“ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนให้คนในชุมชนเราจะมีกิจกรรมประชุมในแต่ละเดือนโดยหลังจากประชุม ก็จะมีการนัดกันของแต่ละกลุ่มในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มทำกระเป่า น้ายาซักผ้า น้ายาล้างจาน ใครสนใจก็ไปเข้าร่วมกลุ่ม แต่อย่างไรก็ตามการถ่ายทอดความรู้ผ่านการประชุมในแต่ละเดือนก็ยังคงมีข้อจำกัดคือบุคคลที่เข้ามาเรียนรู้จะเป็นสมาชิกของกลุ่มเท่านั้นสมาชิกคนอื่นที่ไม่ค่อยสนใจก็ไม่ได้เข้ามาเรียนรู้”

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยชุมชนมีการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1.) การเรียนรู้โดยการฝึกปฏิบัติ การเรียนรู้แบบนี้ ผู้ทรงภูมิปัญญาจะทำการสาธิต และให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม ส่วนใหญ่เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อฝึกอาชีพ โดยผู้เรียนต้องมีการฝึกกับผู้ทรงภูมิปัญญา เช่น การจักสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ การสานกระเป่าจากเส้นพลาสติก การฝึกอาชีพทำขนม เป็นต้น ซึ่งระยะเวลาในการถ่ายทอดความรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญา จะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับความยากง่ายและรายละเอียดของกิจกรรมนั้น ๆ ลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นั้นก็ใช้การเล่าสู่กันฟังโดยไม่มีเวทีแลกเปลี่ยน ลักษณะการพูดคุยใช้การเล่าเรื่องจากประสบการณ์โดยใช้หลักการเล่าเรื่องที่เป็นเรื่องจริงที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติใช้ หลักการแลกเปลี่ยนแบบสองทางคือผู้พูดและผู้ฟังสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ผู้สอนจะมีวิธีการถ่ายทอดโดยบอกถึงวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต อธิบายวิธีการทำโดยใช้ลักษณะการสอนแบบตัวต่อตัว นอกจากนี้แล้วในการถ่ายทอดความรู้ผู้สอนยังได้มีการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมเช่น กรณีการจักสานไม้ไผ่ ผู้สอนจะอธิบายถึงความแตกต่างของเครื่องใช้แต่ละชนิดว่า มีการใช้ทำอะไรกันบ้างโดยเครื่องจักสานแต่ละชนิดนั้นมีวัตถุประสงค์ในการใช้งานที่แตกต่างกัน

ผู้นำชุมชน (สัมภาษณ์: 6 มิถุนายน 2554) กล่าวว่า

“คนที่นี่เขามีความเป็นพี่เป็นน้องกัน ที่นี่ถ้าประชุมพูดคุยแบบเป็นทางการชาวบ้านจะไม่ค่อยคุ้น เขาค่อนข้างจากการเล่าเรื่องในลักษณะการพูดคุย เล่าสู่กันฟังไม่มีพิธีรีตองอะไรมาก”

“เราก็อถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจง่ายๆ เขาจะเล่าในสิ่งที่เขาปฏิบัติ เช่น ถ้าไปที่ถ้ำมลงหว่ง ลุงเมือง ลุงเพียว เขาก็เล่าวิธีการไซ ทำเสื่อ การสานข้อง ทำกระจาด สาธิตให้ดู ทำกันจริงๆให้เห็น”

อาจจะสรุปได้ว่า รูปแบบการถ่ายทอดจากครูภูมิปัญญา จะไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นการทำสืบทอดกันมาด้วยประสบการณ์ และความชำนาญ โดยรูปแบบการสอนแบ่งออกได้เป็น 3 วิธีการ คือ

1. การทำให้ดู คือ การสอนที่ผู้สอนทำให้ผู้เรียนดูและทำตามเป็นระยะ
2. การบอกวิธีการให้ทำ คือ การให้ผู้เรียนทำตามขั้นตอนที่บอกแล้วทำตามวิธีการนั้น ๆ
3. ใช้วิธีการลอกเลียนแบบ คือ การใช้ผลงานที่มีอยู่แล้วเป็นต้นแบบ แล้วทำตามแบบที่มีอยู่

2.) การศึกษารูปแบบวิธีการทำงานของชุมชนหรือของบุคคลอื่น ส่วนใหญ่พบว่าตัวผู้ทรงภูมิปัญญา จะเป็นผู้ไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อนำมาปรับและพัฒนาการทำงานของตนเอง เน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่มเครือข่ายในระดับตำบล เช่น การส่งเสริมให้ชาวบ้านจัดทำน้ำปุ๋ยหมักชีวภาพ ไว้ใช้ในครัวเรือน การทำปุ๋ยอินทรีย์จำหน่าย นอกจากนี้แล้วการสร้างความรู้ของชุมชนยังมีการแลกเปลี่ยนโดยชาวบ้านจะมีการนำความรู้ที่ถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ลักษณะการแลกเปลี่ยนความรู้นี้จึงทำให้เกิดการหมุนเวียนความรู้ในชุมชนอย่างรวดเร็ว

3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนโดยคณะผู้วิจัยร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในวันที่ 19-20 กรกฎาคม 2554 ระหว่างเวลา 9.00 น.-16.00 น. โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม ได้แก่ การจักสานกระเป๋า โดยนางสาวสุมาลี รถมณี ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการจักสานกระเป๋า(จากเส้นพลาสติก) มีการสาธิตการจักสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ โดย นายเพ็ญ พานทอง นายเมือง หลานท้าว และ นายห้วง พะยอมแย้ม เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม จำนวน 3 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการจักสานไม้ไผ่ การสานข้อง ไซตักกุ้ง(เสื่อ)กระจาด กระบุง ตะกร้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการสาธิตการทำน้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า ฯลฯ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน จากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมู่ที่ 3 ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 30 คน โดยเป็นเพศชาย จำนวน 8 คน เพศหญิง จำนวน 22 คน อายุเฉลี่ยของผู้เข้าร่วมกิจกรรม เท่ากับ 44.66 โดยมีผู้เข้าร่วมที่อายุมากที่สุดคือ 61 ปี และผู้เข้าร่วมที่อายุน้อยที่สุดคือ 14 ปี

ผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่จัดขึ้น คณะผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบก่อน (Pre-test) และหลัง (Post-test) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 20 ข้อ โดยมีผลดังนี้

3.3.1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า มีค่าคะแนนทดสอบก่อน (Pre-test) เท่ากับ 12.70 และคะแนนทดสอบหลัง (Post-test) เท่ากับ 14.50 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) เท่ากับ 1.685 และ 1.735 และเมื่อทดสอบค่าความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังด้วยการทดสอบค่าที (t-test) พบว่า ค่า t เท่ากับ 4.074 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

สรุปได้ว่า ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มตัวอย่างหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตาราง 4-2 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	SD.	t	p
ทดสอบก่อน	30	12.70	1.685	4.074	.000
ทดสอบหลัง	30	14.50	1.737		

3.3.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนรายข้อก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

คณะผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบก่อน (Pre-test) และหลัง (Post-test) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 20 ข้อ โดยมีผลคะแนนรายข้อเป็นดังนี้

ตาราง 4-3 เปรียบเทียบคะแนนรายข้อก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ข้อ	คะแนนก่อนการจัดกิจกรรม	คะแนนหลังการจัดกิจกรรม	ผลต่าง
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ของชาวบ้านที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา	21.00	23.00	2
2. ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของไทย ไม่ใช่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	21.00	24.00	3
3. ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในท้องถิ่น ช่วยพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญขึ้น	19.00	23.00	4
4. การจักสาน เป็นหัตถกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โคนโคเตเมา	21.00	23.00	2

ตาราง 4-3 เปรียบเทียบคะแนนรายข้อก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ต่อ)

ข้อ	คะแนนก่อน การจัดกิจกรรม	คะแนนหลัง การจัดกิจกรรม	ผลต่าง
5. การเกษตร การเลี้ยงสัตว์ การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และงานหัตถกรรมฝีมือที่มีอยู่ใน ท้องถิ่น ไม่ใช่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	18.00	19.00	1
6. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อสร้างสรรค์ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	18.00	22.00	4
7. การสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่มีสาเหตุ จากการขาดการสืบทอดและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	21.00	23.00	2
8. การบันทึกเรื่องราวของ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ดั้งเดิมของชุมชน	19.00	22.00	3
9. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถถ่ายทอดและเรียนรู้ได้ทั้งใน โรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน	17.00	19.00	2
10. ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยสร้างอาชีพให้แก่คนใน ท้องถิ่นได้	20.00	22.00	2
11. การพัฒนาชุมชนกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง	14.00	17.00	3
12. การย้ายถิ่นฐานของคนในชุมชนเข้าไปทำงานในเมือง ไม่มีผลกระทบต่อการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น	15.00	19.00	4
13. ถ้าไม่มีการอนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ในท้องถิ่นความรู้ก็จะสูญหายไป	19.00	22.00	3
14. การทำการเกษตรอินทรีย์ เป็นความล้ำหลัง ไม่ สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้	19.00	21.00	2
15. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาเป็นแนวทางใน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	18.00	22.00	4
16. การส่งเสริมการท่องเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมใน ท้องถิ่น ถือเป็นอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญา ท้องถิ่นได้อีกวิธีหนึ่ง	20.00	23.00	3
17. ผู้ที่เป็นลูกหลานเท่านั้นที่สามารถเรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นดั้งเดิมของบรรพบุรุษได้	19.00	21.00	2

ตาราง 4-3 เปรียบเทียบคะแนนรายข้อก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ต่อ)

ข้อ	คะแนนก่อนการจัดกิจกรรม	คะแนนหลังการจัดกิจกรรม	ผลต่าง
18. การเปลี่ยนแปลงรูปทรงวัสดุและกรรมวิธีให้เหมาะสมกับการผลิตและการตลาดของการจักสาน ไม่ใช่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	19.00	23.00	4
19. การสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม เป็นการร่วมสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	20.00	23.00	3
20. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐเท่านั้นประชาชนไม่ควรเข้าไปมีส่วนร่วม	23.00	24.00	1
คะแนนเฉลี่ยรวม	12.70	14.50	1.80

ผลจากการเปรียบเทียบคะแนนรายข้อก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน จำนวน 30 คน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมเท่ากับ 12.70 โดยมีข้อคำถามที่มีผู้ตอบได้คะแนนน้อยที่สุด คือ 14 คะแนน และ ข้อคำถามที่มีผู้ตอบได้คะแนนมากที่สุด คือ 23 คะแนน และคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรม เท่ากับ 14.50 โดยมีข้อคำถามที่มีผู้ตอบได้คะแนนน้อยที่สุด คือ 17 คะแนน และ ข้อคำถามที่มีผู้ตอบได้คะแนนมากที่สุด คือ 24 คะแนน เมื่อพิจารณามีคะแนนรายข้อเป็นดังนี้

ข้อที่ 1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ของชาวบ้านที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 21 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 23 คะแนน

ข้อที่ 2 ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของไทย ไม่ใช่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 21 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 24 คะแนน

ข้อที่ 3 ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในท้องถิ่น ช่วยพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญขึ้น มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 19 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 23 คะแนน

ข้อที่ 4 การจักสาน เป็นหัตถกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โคนโคเค่า มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 21 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 23 คะแนน

ข้อที่ 5 การเกษตร การเลี้ยงสัตว์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและงานหัตถกรรมฝีมือที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่ใช่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ

ข้อที่ 6. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 18 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 22 คะแนน

ข้อที่ 7. การสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่มีสาเหตุจากการขาดการสืบทอดและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 20 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 22 คะแนน

ข้อที่ 8. การบันทึกเรื่องราวของ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นการ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของชุมชน มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 19 คะแนน และ คะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 22 คะแนน

ข้อที่ 9. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถถ่ายทอดและเรียนรู้ได้ทั้งในโรงเรียนและนอกระบบ โรงเรียน มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 17 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 19 คะแนน

ข้อที่ 10. ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยสร้างอาชีพให้แก่คนในท้องถิ่นได้ มีคะแนนก่อน การจัดกิจกรรม เท่ากับ 21 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 21 คะแนน

ข้อที่ 11. การพัฒนาชุมชนกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามโดย สิ้นเชิง มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 14 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 17 คะแนน

ข้อที่ 12. การย้ายถิ่นฐานของคนในชุมชนเข้าไปทำงานในเมือง ไม่มีผลกระทบต่อ การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 15 คะแนน และคะแนนหลังการจัด กิจกรรมเท่ากับ 19 คะแนน

ข้อที่ 13. ถ้าไม่มีการอนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในท้องถิ่นความรู้ก็จะสูญ หายไป มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 19 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 22 คะแนน

ข้อที่ 14. การทำการเกษตรอินทรีย์ เป็นความล้มหลัง ไม่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ ชุมชนได้ มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 19 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 21 คะแนน

ข้อที่ 15. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่น มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 18 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 22 คะแนน

ข้อที่ 16. การส่งเสริมการท่องเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ถือเป็นการอนุรักษ์และ เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อีกวิธีหนึ่ง มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 20 คะแนน และ คะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 23 คะแนน

ข้อที่ 17. ผู้ที่เป็นลูกหลานเท่านั้นที่สามารถเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของบรรพ บุรุษได้ มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 19 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 21 คะแนน

ข้อที่ 18. การเปลี่ยนแปลงรูปทรงวัสดุและกรรมวิธีให้เหมาะสมกับการผลิตและ การตลาดของการจักสาน ไม่ใช่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 19 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 23 คะแนน

ข้อที่ 19. การสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม เป็นการร่วมสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชุมชน มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 20 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 23 คะแนน

ข้อที่ 20. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐเท่านั้น ประชาชนไม่ควรเข้าไปมีส่วนร่วม มีคะแนนก่อนการจัดกิจกรรม เท่ากับ 23 คะแนน และคะแนนหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 24 คะแนน

พบว่า ผลต่างของคะแนนรายข้ออยู่ระหว่าง 1- 4 คะแนน โดยข้อที่มีผลต่างคะแนนมากที่สุด จำนวน 4 คะแนน จำนวน 5 ข้อ คือ ข้อ 3. ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในท้องถิ่น ช่วยพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญขึ้น , ข้อ 6. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น , ข้อ 12. การย้ายถิ่นฐานของคนในชุมชนเข้าไปทำงานในเมือง ไม่มีผลกระทบต่อการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น , ข้อ 15. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ข้อ 18. การเปลี่ยนแปลงรูปทรงวัสดุและกรรมวิธีให้เหมาะสมกับการผลิตและการตลาดของการจักสาน ไม่ใช่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อที่มีผลต่างคะแนน 3 คะแนน จำนวน 6 ข้อ คือ 2. ศิลปะ วัฒนธรรม และ ประเพณีของไทย ไม่ใช่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ข้อ 8. การบันทึกเรื่องราวของ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของชุมชน, ข้อ 11. การพัฒนาชุมชนกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง, ข้อ 13. ถ้าไม่มีการอนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในท้องถิ่นความรู้ก็จะสูญหายไป, ข้อ 16. การส่งเสริมการท่องเที่ยวชม ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ถือเป็นอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อีกวิธีหนึ่ง และ ข้อ 19. การสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม เป็นการร่วมสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ข้อที่มีผลต่างคะแนน 2 คะแนน จำนวน 7 ข้อ คือ ข้อ 1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ของชาวบ้านที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมา, ข้อ 4. การจักสาน เป็นหัตถกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โคนโคโคเฒ่า, ข้อ 7. การสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่มีสาเหตุจากการขาดการสืบทอดและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง, ข้อ 9. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถถ่ายทอดและเรียนรู้ได้ทั้งในโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน, ข้อ 10. ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยสร้างอาชีพให้แก่คนในท้องถิ่นได้ ข้อ 14. การทำการเกษตรอินทรีย์ เป็นความล้มเหลว ไม่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้ และ ข้อ 17. ผู้ที่เป็นลูกหลานเท่านั้นที่สามารถเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของบรรพบุรุษได้

ข้อที่มีผลต่างคะแนน 1 คะแนน จำนวน 2 ข้อ คือ ข้อ 5. การเกษตร การเลี้ยงสัตว์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และงานหัตถกรรมฝีมือที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่ใช่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ข้อ 20. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐเท่านั้นประชาชนไม่ควรเข้าไปมีส่วนร่วม

จากการประเมินผลการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบก่อน (Pre-test) และหลัง (Post-test) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า คะแนนรายข้อในทุกข้อมีคะแนนเพิ่มขึ้นโดยมีผลต่าง แสดงให้เห็นว่าผลจากการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านในชุมชนโคนโคโคเฒ่า พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเพิ่มมากขึ้น

3.3.2 เจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การประเมินผล เจตคติ (Attitude Test) ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดเจตคติ (Attitude Test) ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 20 ข้อ ซึ่งเป็นแบบวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และนำผลจากการประเมินมาวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและแปลผลการประเมินผลโดยใช้ เกณฑ์การประเมินเจตคติ ออกเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของเบสท์ (Best) ผลการวิจัยเป็น ดังนี้

ตาราง 4-4 เจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

ประเด็น	$\bar{x}$	SD.	ระดับ	ลำดับ
1.การนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวัน	4.67	0.48	มากที่สุด	2
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีประโยชน์และคุณค่า ต่อการดำรงชีวิตของชุมชน	4.43	0.82	มากที่สุด	8
3.การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ได้แนวทางการสร้างอาชีพและรายได้	4.33	0.99	มากที่สุด	10
4.การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการศึกษาที่ล้ำสมัย*	4.13	0.97	มาก	15
5. ภูมิปัญญาชาวบ้านช่วยทำให้ท่านเข้าใจถึงหลักในการดำเนินชีวิต และหลักในการพึ่งตนเอง ทำให้ท่านดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข	3.40	0.89	ปานกลาง	18
6.ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องชี้ให้เห็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในอดีต และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรม	4.10	1.18	มาก	16
7.การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เห็นถึงคุณค่า และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น	4.53	0.82	มากที่สุด	5
8.การรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไปเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชน	4.37	0.89	มากที่สุด	9
9.การให้ความรู้ ความสำคัญเกี่ยวกับอาชีพ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชนเป็นการสร้างทัศนคติและสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.50	0.82	มากที่สุด	6
10.ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเครื่องขัดขวางความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ*	3.90	1.03	มาก	17
11.ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเรื่องของคนรุ่นก่อน ไม่เหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้กับสังคมปัจจุบัน*	4.30	0.75	มากที่สุด	11

ตาราง 4-4 เจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (ต่อ)

ประเด็น	$\bar{x}$	SD.	ระดับ	ลำดับ
12.การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเป็นภารกิจลำดับสุดท้ายที่พึงกระทำ เพราะไม่ใช่ส่วนสำคัญของสังคม*	4.17	0.87	มากที่สุด	14
13.ชุมชนควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาของประชาชน	4.47	0.82	มากที่สุด	7
14.การจัดการศึกษาในปัจจุบันควรให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและเศรษฐกิจมากกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน*	4.17	1.18	มาก	13
15.การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่จำเป็น	4.20	1.03	มากที่สุด	12
16.ประชาชนไม่จำเป็นต้องอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากมีหน่วยงานของรัฐรับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้ว	4.53	0.97	มากที่สุด	4
17.การนำความรู้ และทักษะที่ได้รับจากการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จัดขึ้นมาปฏิบัติได้จริง	4.70	0.65	มากที่สุด	1
18.การนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้กับความรู้สมัยใหม่ได้	4.60	0.81	มากที่สุด	3
19.การแสวงหาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่นอยู่เสมอ	4.53	0.97	มากที่สุด	4
20. การนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแก้ไขปัญหาปรับตัวและพัฒนาตนเองในการดำเนินชีวิตได้	4.70	0.65	มากที่สุด	1
รวม	4.34	0.17	มากที่สุด	

*หมายเหตุ ข้อ 4,11,12 และ 14 เป็นคำถามในเชิงลบ โดยได้ปรับค่าคะแนนแล้ว

ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยเจตคติในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อวิเคราะห์ในประเด็นย่อยพบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ย ระหว่าง 3.40 - 4.70 โดยมีผลการประเมินรายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง ถึงมากที่สุด โดยพบว่า

ประเด็นที่มีคะแนนสูงที่สุด คือ การนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแก้ไขปัญหาปรับตัวและพัฒนาตนเองในการดำเนินชีวิตได้ และ การนำความรู้ และทักษะที่ได้รับจากการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จัดขึ้นมาปฏิบัติได้จริง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.70 รองลงมาคือประเด็นการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวัน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.67 และ

ประเด็นที่มีคะแนนอันดับสาม คือ ประเด็นการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้กับความรู้สมัยใหม่ได้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.60

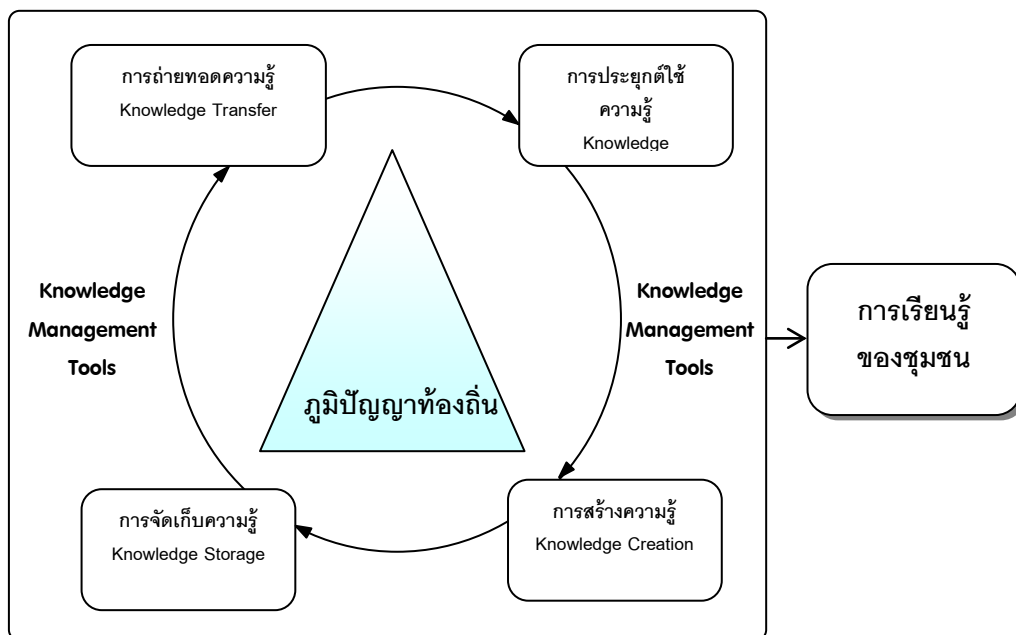
ส่วนประเด็นที่มีคะแนนน้อยที่สุด คือ ภูมิปัญญาชาวบ้านช่วยให้ท่านเข้าใจถึงหลักในการดำเนินชีวิต และหลักในการพึ่งตนเอง ทำให้ท่านดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.40

เมื่อวิเคราะห์ในภาพรวม พบว่าค่าเฉลี่ยค่าเฉลี่ยเจตคติในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เท่ากับ 4.34 แสดงว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเจตคติต่อการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับมากที่สุด

4. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อค้นพบจากการวิจัยในประเด็นของรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ในครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบของกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนได้นั้น สามารถสรุปได้ ดังนี้

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storing) การกระจายความรู้ (Knowledge Distribution) และ การประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge Application) โดยกระบวนการทั้งสี่นี้จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นวงจร (Knowledge Cycle) (ภาพ 4-1) โดยแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

ภาพ 4-1 รูปแบบการจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าขั้นตอนการสร้างความรู้เป็นกระบวนการเริ่มต้นของการจัดการความรู้ โดยการสร้างความรู้ หมายถึง การก่อความรู้ใหม่หรือการนำความรู้จากภายนอกที่มีอยู่แล้วเข้ามาใช้ภายในชุมชน โดยความรู้ที่มีอยู่จะอยู่ในสองรูปแบบ คือ การแบ่งความรู้ออกเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ชุมชนจะมีเครื่องมือจัดการความรู้ (Knowledge Management Tools) เข้ามาช่วยในการแสวงหาความรู้ สืบค้นความรู้ ทั้งนี้ผลจากการวิจัยพบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้นมี 2 ส่วน คือ ภูมิปัญญาดั้งเดิม ที่เป็นภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ และ ภูมิปัญญาใหม่ที่มีการผสมผสานในท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก

2. การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storing) ในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล จะถูกจัดเก็บไว้กับความจำของบุคคลหรือดำเนินงาน ทั้งนี้พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมส่วนใหญ่จะมีการการจัดเก็บในรูปแบบนี้ โดยสามารถเรียนรู้ผ่านประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ดังนั้น กระบวนการการจัดเก็บความรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผู้ถ่ายทอดความรู้(ตัวผู้ทรงภูมิปัญญา) ที่จะต้องก็จะต้องมีกระบวนการจัดเก็บความรู้ (Knowledge Capture) การจัดหมวดหมู่ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้ง่ายในการจัดการ การเข้าถึง และการนำกลับมาใช้ใหม่

ดังนั้นเครื่องมือในการจัดการและการจัดเก็บจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เครื่องมือในการจัดเก็บความรู้ เช่น จัดเก็บในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์ สื่อต่าง ๆ ที่สามารถสืบค้น เข้าถึงและนำมาใช้ได้ หรือ เครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศ คอมพิวเตอร์ และแฟ้มฐานข้อมูลความรู้

3. การกระจายความรู้ (Knowledge Distribution)หรือการส่งผ่านความรู้ (Knowledge Transfer) ประกอบด้วยการส่งผ่านความรู้จากบุคคลไปสู่บุคคล ซึ่งจะต้องอาศัยเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ หรือส่งผ่านความรู้ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน ในแง่ของการส่งผ่านความรู้เมื่อมองในมุมของความรู้ที่ประกอบไปด้วยสองส่วนคือ ความรู้ชัดแจ้ง(Explicit Knowledge) กับความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) จะมีวิธีการและเครื่องมือในการส่งผ่านความรู้ที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะการส่งผ่านหรือการถ่ายทอดความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลก็จะต้องเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งจะต้องเป็นวัฒนธรรมที่เอื้อหนุนต่อการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) ในขั้นตอนของการเผยแพร่และกระจายความรู้ นั้นสิ่งที่สำคัญคือ กระบวนการในการคัดกรองความรู้ โดยจะต้องตอบคำถามว่า ความรู้อะไรที่ชุมชนต้องการและยังไม่มี

กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ในประเด็นของรูปแบบ กระบวนการเรียนรู้ เครือข่าย และสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ โดยข้อมูลได้มาจาก การสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.) เนื้อหาสาระที่ถ่ายทอด เนื้อหาสาระที่นำมาถ่ายทอดแก่คนในชุมชนหรือผู้สนใจทั่วไปก็คือความรู้และประสบการณ์ที่ภูมิปัญญาแต่ละด้านมีอยู่ และอาจจะเป็นความรู้เฉพาะ

เรื่องภายในแต่ละด้าน เช่น ด้านศิลปหัตถกรรม การจักสานไม้ไผ่ เช่น ช้อง ไช(เสื่อ) กระจาด กระบุง ตะกร้า การจักสานกระเป่า เป็นต้น ด้านเกษตรกรรมอาจจะเป็นความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการปลูกพืชแบบผสมผสาน การทำปุ๋ยอินทรีย์ การปลูกพืชปลอดสารพิษ การให้น้ำระบบน้ำหยด วิธีการดูแลบำรุงรักษาดิน เทคนิคในการเพิ่มผลผลิต เป็นต้น หรือด้านอาหาร ในการทำขนมไทย เป็นต้น

2.) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่เกิดขึ้นในแต่ละด้านตามที่ผู้วิจัยได้เดินทางไปสำรวจและจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละด้านมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้เกิดขึ้นหลายลักษณะผสมผสานกัน ได้แก่ การบรรยาย การสาธิต การทดลองให้ชมการฝึกปฏิบัติจริง การฝึกปฏิบัติตัวต่อตัว สอนแล้วให้กลับไปฝึกเองแล้ว กลับมาฝึกต่อกับครูภูมิปัญญาอื่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของเนื้อหาความรู้ที่จะถ่ายทอดด้วย แต่อย่างไรก็ตามพบว่าวิธีการที่ครูภูมิปัญญาใช้มากที่สุด คือ การบอกเล่าการอธิบายแล้วให้ฝึกปฏิบัติหรือลงมือทำจริง การบอกเล่าหรือการบรรยายของครูภูมิปัญญาส่วนใหญ่จะไม่มีตำราให้ เพราะองค์ความรู้และประสบการณ์ นั้นอยู่ในตัวครูภูมิปัญญาแล้วครูภูมิปัญญาจะถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ออกมาจากจิตใจและจากตัวของตนเองด้วยการบอกเล่า แล้วปฏิบัติให้ดูให้ผู้มาศึกษาฝึกปฏิบัติตาม พร้อมทั้งให้ดูตัวอย่างจากของจริงหรืองานจริง แล้วครูภูมิปัญญาช่วยแนะนำให้ปรับปรุงแล้วฝึกต่อ กระทำเช่นนี้ไปจนกว่าผู้ศึกษาจะทำได้ แล้วครูภูมิปัญญาให้เริ่มทำงานจริงด้วยการช่วยงานที่ท่านทำ อยู่ จะถ่ายทอดความรู้โดยอธิบายความรู้พื้นฐานทั่ว ๆ จากนั้นให้ช่วยงานของท่าน ปฏิบัติไปและสอนไปพร้อม ๆ กัน ผู้เรียนจะสังเกตจากการทำงานของครูด้วยดูจากชิ้นงานที่ท่านทำในแต่ละขั้นตอนด้วย ไปจนถึงชิ้นงานที่สำเร็จรูปแล้ว โดยรูปแบบการสอนแบ่งออกได้เป็น 3 วิธีการ คือ

1. การทำให้ดู คือ การสอนที่ผู้สอนทำให้ผู้เรียนดูและทำตามเป็นระยะ
2. การบอกวิธีการให้ทำ คือ การให้ผู้เรียนทำตามขั้นตอนที่บอกแล้วทำตาม

วิธีการนั้น ๆ

3. ใช้วิธีการลอกเลียนแบบ คือ การใช้ผลงานที่มีอยู่แล้วเป็นต้นแบบ แล้วทำตามแบบที่มีอยู่

3.) สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการถ่ายทอดความรู้ สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการถ่ายทอดความรู้ที่ขึ้นอยู่กับประเภทของความรู้แต่ละด้าน ส่วนใหญ่จะเป็นของจริงหรือวัสดุที่ใช้จริงในการปฏิบัติงาน ในขั้นฝึกปฏิบัติส่วนใหญ่จะใช้วัสดุของจริง เช่น การจักสาน การทำปุ๋ยอินทรีย์ และการทำอาหาร เป็นต้น ก็จะใช้วัสดุของจริงโดยครูภูมิปัญญาบางท่านเตรียมวัสดุอุปกรณ์ไว้ให้แต่บางท่านขอให้ผู้ศึกษานำวัสดุอุปกรณ์มาเองบางอย่าง

4. การประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge Application) การประยุกต์ใช้ความรู้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ ในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องใช้กระบวนการที่หลากหลาย การประยุกต์ใช้ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจจะมาจากรู้ที่มีฐานความรู้อยู่แล้วหรือการแสวงหาความรู้ใหม่ ซึ่งจะเป็นการกลับไปยังขั้นตอนแรกของการจัดการความรู้ คือ การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) หรือการแสวงหาความรู้ใหม่อีกรอบหนึ่ง เมื่อมีการประยุกต์ใช้ความรู้และการดำเนินงานเสร็จสิ้นลงจะมีสารสนเทศและประสบการณ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน เช่น การนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านการเกษตรมาประยุกต์ใช้ กับสภาพของพื้นที่จนเกิดเป็นองค์ความรู้

ใหม่ของผู้ชมชน หรือการทำอาหาร การทำขนมไทย โดยองค์ความรู้ที่ได้มีการรับมาจากภายนอก แต่ได้มีการนำมาประยุกต์ กับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่นจนกลายมาเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ชมชน เช่น การทำการเกษตร เกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดสารพิษ การจักสานตะกร้า การแปรรูปอาหาร เป็นต้น

5. ปัจจัยสนับสนุนในการจัดการความรู้ ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกได้แก่

1.) ปัจจัยภายใน ได้แก่ โครงสร้างองค์กรชุมชน เครือข่าย องค์กรแห่งการเรียนรู้ และทรัพยากรชุมชน เช่น

โครงสร้างองค์กรชุมชน เช่น การได้รับการสนับสนุนจากคนรุ่นเก่าของผู้ชมชนในการปลูกฝัง คนหนุ่มสาว ให้สานต่อวัฒนธรรม โดยผู้ชมชนจะใช้กิจกรรมเป็นการสร้างและพัฒนารื้อฟื้น วัฒนธรรมท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์พบว่าปัจจัยภายในที่เอื้อให้ผู้ชมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ นั้น เกิดจากการเป็นผู้ชมชนที่มีโครงสร้างทางสังคมที่เข้มแข็งระบบเครือข่าย และคนในชุมชนมีสำนึกรักบ้านเกิด เป็นต้น

เครือข่าย การสร้างเครือข่าย จากการวิจัยพบว่าครุภูมิปัญญาแต่ละด้านได้พยายามให้มีการเผยแพร่ และสืบสานความรู้ให้กว้างขวาง โดยได้พยายามสร้างเครือข่ายและติดต่อประสานสัมพันธ์กับหน่วยงาน สถานศึกษาและองค์กรต่าง ๆ ที่ได้เคยเชิญครุภูมิปัญญาไปเผยแพร่ความรู้ หรือกลุ่มที่มีความสนใจในภูมิปัญญาสาขานั้น ๆ เช่น เป็นเครือข่ายกับโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบ หน่วยงานต่าง ๆ ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาในพื้นที่อื่น ๆ กลุ่มหรือชมรมต่าง ๆ เครือข่ายเหล่านี้มีกิจกรรมร่วมกันในหลายลักษณะ เช่น ประชุมสัมมนา การศึกษาดูงาน การเผยแพร่ข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ เช่น รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ การบรรยายให้ความรู้ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการศึกษาดูงานจากกลุ่มต่าง ๆ ที่ประสบผลสำเร็จ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ของภูมิปัญญาแต่ละด้านให้กว้างขวางยิ่งขึ้นนอกจากนั้น ยังเป็นการช่วยเหลือและส่งเสริมซึ่งกันและกันให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องและพัฒนายิ่งขึ้น

องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์กรที่มีการสร้างช่องทางให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันภายในระหว่างบุคลากร ควบคู่ไปกับการรับความรู้จากภายนอกชุมชน จากการศึกษาพบว่าการเรียนรู้จากการถ่ายทอด เช่น การให้ข้อมูลข่าวสาร การฝึกอบรม จากหน่วยงานทั้งจากภาครัฐและเอกชน มีบทบาทสำคัญที่ทำให้ผู้ชมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ เช่น การฝึกอบรมในรูปแบบการสาธิต เช่น การทำขนม การทำอาหาร ผ่านครุภูมิปัญญาของผู้ชมชน เป็นต้น นอกจากการฝึกอบรมแล้วกระบวนการเรียนรู้ของผู้ชมชนยังเกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างคนภายในชุมชน และคนภายนอกชุมชนในรูปแบบการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ผ่านเวทีการเรียนรู้ด้วย

ทรัพยากรชุมชน ได้แก่ทรัพยากรในการเรียนรู้ของผู้ชมชน เช่น แหล่งเรียนรู้ ห้องสมุดและศูนย์ข้อมูล ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเก็บรวบรวมผลงานของหน่วยงานต่าง ๆ และข้อมูลของผู้ชมชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องไว้บริการแก่ผู้ชมชน เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

2.) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การมีส่วนร่วมของบุคคลภายนอกชุมชน การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกและการสนับสนุนจากนักวิชาการภายนอก เช่น

การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐทั้งในเรื่องของงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ ก็จะเป็นส่วนผลักดันให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน โดยมีการให้งบประมาณในการผลิตสื่อ ป้าย แผ่นพับ และประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผ่านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น รูปแบบของกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเกิดเป็น วงจรความรู้(Knowledge Cycle) จาก 4 ขั้นตอนดังกล่าว ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนแล้ว ยังเป็นการสืบสานและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในกระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นที่เชื่อมโยงองค์ความรู้และความต้องการของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันโดยอยู่บนพื้นฐานของการผสมผสานร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถในการพึ่งพิงตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของตนเอง และการมีเอกลักษณ์และความยั่งยืนของชุมชน เป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน คือ

1. ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ภูมิปัญญา ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น
2. ถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยมของชุมชน จนเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ และทำให้คุณลักษณะเอกลักษณ์ของชุมชนได้สืบสานต่อเนื่องยั่งยืน
3. เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของสมาชิกในชุมชน ในการแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาของตนเองได้

และการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ก็จะไปสู่ ความเข้มแข็งของปัจจัยที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เช่น โครงสร้างทางสังคมของชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ ทรัพยากรชุมชน การมีส่วนร่วมของบุคคลภายนอกชุมชน การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกและการสนับสนุนจากนักวิชาการภายนอก ภาพรวมของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการผสมผสานกระบวนการไปด้วยกันเกิดเป็นวงจร มีการส่งต่อระหว่างขั้นตอนมีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ตลอดเวลา เป็นวงจรความรู้ (Knowledge Cycle) โดยวงจรจะหมุนไปอย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุด